

IN MEMORIAM

Arheologul Ion Hîncu – 85 de ani de la naștere

Pentru cei care l-au cunoscut – și nu numai, numele lui Ion Hîncu este legat de perioada de formare a școlii moldovenești postbelice de arheologie, de reconstituirea istoriei olăritului și a formelor de vase de lut medievale folosite în lumea rurală a Moldovei, de cercetarea importanțelor așezări medievale de la Hansca, Lucășeuca, Păhărnicieni-Petruha ș.a., dar și de susținerea și promovarea consecventă a ideii originii romanice a populației autohtone din spațiul pruto-nistean și a continuității acesteia în evul mediu timpuriu, în opoziție cu teoria oficială din istoriografia sovietică. Astfel, Ion Hîncu ocupă un loc aparte în cadrul școlii moldovenești de arheologie din perioada sovietică, fiind cercetătorul promițător din prima generație de arheologi basarabeni format în anii 50 ai secolului XX și primul doctor în arheologie din fosta RSS Moldovenească.

Ion Hîncu a fost un om de o modestie rar întâlnită, omul care și-a consacrat viața cercetării arheologice și ocrotirii monumentelor istorice din spațiul de la est de Prut, fiind un înflăcărat promotor al patrimoniului cultural național și al istoriei naționale în general. Dăruirea sa și curajul pentru relevarea istoriei și a adevărului despre realitățile epocii pe care o studia l-au determinat să susțină singur în mediul academic de la Chișinău, în timpurile inoportune ale totalitarismului sovietic, o altă concepție decât cea oficială în problema civilizației medievale timpurii. Prin urmare, Ion Hîncu a fost cercetătorul calificat în anul 1977 de către autoritățile academice de la Chișinău drept „naționalist” și „antislavist”, persecutat și înlăturat din cercetarea arheologică fundamentală.

Viitorul arheolog s-a născut la 28 iulie 1931 în familia lui Gheorghe și a Olgăi Hîncu (născută Straistă) din satul Mateuți (r-nul Rezina), unde a urmat cursurile școlii primare și generale. După absolvirea acestei școli, s-a îndreptat spre Facultatea de Istorie din cadrul Institutului Pedagogic de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, formându-se ca istoric între anii 1951-1955. Specializarea în domeniul cercetării arheologice și-a continuat-o la Moscova în cadrul studiilor de doctorat (aspirantură) la Institutul de Arheologie al Academiei de Științe a URSS. Acolo i-a avut ca profesori pe

cunoscuții arheologi medieviști, precum acad. B. Rybakov, dr. Nikolai Voronin, dr. Aleksandr Monogait, dr. Mihail Rabinovich și dr. G.B. Fedorov. În urma unei pregătiri asidue în perioada anilor 1955-1958, a susținut lucrarea de doctorat cu titlul *Producția ceramicii rurale din Moldova în secolele VI-XVII* (1960) sub îndrumarea științifică a lui G.B. Fedorov la catedra de arheologie a Universității de Stat „Mihail Lomonosov” din Moscova, în Consiliul/Comisia de profil, al cărui președinte era reputatul arheolog A.V. Artsikhovskii.

Carierea de cercetare științifică a regretatului Ion Hîncu cuprinde în total 45 de ani, dintre care 32 s-au desfășurat la Academia de Științe a RSS Moldovenești, în cadrul Institutului de Istorie, Sec-

torul de Arheologie – 13 ani (1958-1968 și 1975-1977) și Secția de Etnografie și Studiul Artelor, Sectorul Etnografie și Sectorul Ocrotirea monumentelor – 19 ani (1968-1975 și 1978-1990). În ultimii 13 ani (1990-2003) a activat în cadrul Facultății de Istorie a Universității de Stat din Moldova, unde a coordonat activitatea Laboratorului Antichitate și Evul Mediu. Astfel, Ion Hîncu a fost încadrat pe parcursul a 48 de ani în sistemul de cercetare științifică în domeniul arheologiei și istoriei vechi a spațiului pruto-nistean, parcurgând toate treptele, de la cercetător stagiar până la cercetător științific superior și șef de subunități științifice, în cadrul Academiei de Științe a RSSM și Universității de Stat din Moldova.

Ion Hîncu a coordonat personal săpăturile arheologice din cadrul unor importante situri medievale, precum cele de la Lucășeuca (1959-1960), Păhărnicieni-Petruha (1961-1962), Brănești (1963), Hansca (1964-1977), Costești-Stânca (1973), Giurgiulești (1997), Orheiul Vechi (1993-1995). Alături de alți arheologi, a fost participant activ la cercetările arheologice de la Alcedar, Echimăuți, Orheiul Vechi, Cetatea Albă, Bocani, Krinichnoe, Mălăiești, Lopatna, Valea Adâncă (Ucraina) etc.

Domeniul principal de competențe al lui Ion Hîncu a fost arheologia medievală, coroborată în anumite cazuri cu materialele etnografice, domeniu în care a avut o serie de realizări. În primul rând, a introdus în circuitul istoriografiei sovietice conceptul originii romanice a moldovenilor și continuității romanice în spațiul pruto-nistean în evul mediu timpuriu și ideea cu privire la cultura

arheologică medievală din secolele X-XIV, denumită drept „cultură balcano-dunăreană”.

De asemenea, a realizat prima cercetare de specialitate privind ceramica medievală din spațiul pruto-nistean în secolele VI-XVII și prima cercetare arheologico-etnografică a olăritului și a formelor de vase de lut moldovenești din secolele XV-XX, pasiune pe care a urmat-o cu consecvență până la sfârșitul carierei.

O altă importantă contribuție a domniei sale este cercetarea așezării medievale timpurii de la Hansca, care a devenit un etalon al reconstituirii evoluției istorice pentru secolele V-XIV. De o relevanță aparte pentru această perioadă sunt cercetările arheologice cu caracter interdisciplinar, efectuate de Ion Hîncu la intersecție cu etnografia și medicina populară.

Un alt însemnat demers al arheologului Hîncu a fost acela al recuperării patrimoniului arheologic. El s-a implicat consecvent în inventarierea și documentarea a cca 3000 de tumuli, 111 cetăți de pământ, având un aport inegalabil în ceea ce privește catalogarea a peste o mie de așezări datate din preistorie până în evul mediu.

Rezultatele deosebite obținute în activitatea de cercetare i-au fost apreciate prin alegerea sa în 1975 în funcția de șef al Sectorului de Arheologie din cadrul Institutului de Istorie al Academiei de Științe a RSSM, promovând în această perioadă (1975-1977) o nouă formulă de reorganizare a cercetării.

Până către sfârșitul vieții sale (aprilie 2012), a contribuit la formarea școlii naționale de arheologie medievală în Republica Moldova, a întemeiat și a condus Laboratorul de Arheologie Antică și Medievală de la Universitatea de Stat din Moldova, a contribuit la relansarea cercetărilor arheologice de la Orheiul Vechi.

De-a lungul carierei sale de cercetător, Ion Hîncu a cunoscut ascensiunea (1957-1967) și apogeul activității academice (1968-1977), perioadă în care a publicat 80 de lucrări științifice (64% din numărul total de lucrări elaborate), apoi între anii 1978-1992 – etapa retragerii din cercetarea fundamentală, axându-se pe probleme de ocrotire și popularizare a monumentelor istorice, când a publicat 18 lucrări științifice și 214 articole de popularizare a monumentelor istorice. Ulterior, între anii 1993-2003, Ion Hîncu revine în cercetarea de specialitate, continuând, totodată, și popularizarea monumen-

telor istorice. În acest sens, au fost publicate 33 de lucrări științifice și 65 de lucrări de popularizare a patrimoniului arheologic național.

Ion Hîncu a elaborat în total 396 de lucrări, dintre care 19 monografii (8 în colaborare), 30 de broșuri de popularizare a științei, 26 de rapoarte arheologice, 70 de articole științifice și 227 articole de popularizare a monumentelor istorice. Aceste lucrări cuprind rezultatele deosebit de valoroase obținute ca urmare a cercetării importantelor situri medievale de la Hansca, Lucășeuca, Păhărnicieni-Petruha, Brănești, Costești și Proscureni-Rîșcani, Mateuți, Cetatea Tighina etc.

În acest context atragem atenția asupra unei monografii cu titlul *Население и культура Молдавии в X-XIV вв. (Populația și cultura Moldovei în secolele X-XIV)*, elaborată de arheologul Ion Hîncu în anii 1976-1977, recomandată spre publicare prin decizia Consiliului științific al Institutului de Istorie și inclusă în planul editorial al Editurii

„Știința” pentru anul 1978, fiind întrunite, la acel moment, toate condițiile pentru demararea procedurilor de tehnoredactare și pregătire a lucrării pentru tipar. Monografia reprezenta primul studiu sistematic din perioada sovietică, în care se argumenta ideea continuității populației romanice în spațiul pruto-nistrean. Lucrarea cuprindea o argumentare fundamentală din perspectivă arheologică a autohtonismului moldovenilor în regiunea pruto-nistreană, fapt negat cu vehemență de către istoriografia oficială sovietică. În aceste circumstanțe, la începutul anului 1978, ca urmare a unui proces meschin de discreditare și înlăturare din cercetarea fundamentală a savantului Ion Hîncu, prin dispoziția autorităților academice de la Chișinău, această lucrare a fost exclusă din planul editorial și interzisă publicarea ei, rămânând în manuscris până în prezent.

În anii 50 ai secolului XX, Ion Hîncu venea în arheologie ca unul dintre cei mai promițători cercetători, în anii 60 devenind cel mai apreciat tânăr din prima generație de arheologi basarabeni. Cu toate acestea, el n-a avut parte de realizarea deplină a planurilor de cercetare propuse, având un destin tragic, întrucât, la sfârșitul anului 1977 a fost marginalizat în mod brutal în cercetarea problemelor fundamentale de arheologie medievală timpurie. În acel an s-a pus interdicție asupra preocupărilor savantului ce țineau de studierea problemelor etnoculturale, a originii moldovenilor, cercetarea „culturii balcano-dunărene”, precum și asupra desfășurării de către autor a săpăturilor arheologice în așezarea medievală timpurie de la Hansca. În acest context, în anii 80 lui Ion Hîncu i s-a impus să se preocupe în exclusivitate de probleme de inventariere, ocrotire și propagare a monumentelor istorice, activități pe care le-a realizat cu multă dăruire și pasiune, obținând performanțe deosebite în acest domeniu, neîntrecute de nici un alt arheolog din Republica Moldova până în prezent.

Evocarea celei de-a 85 aniversare de la nașterea cunoscutului arheolog Ion Hîncu reprezintă pentru noi toți prilejul de a scoate în evidență o dată în plus meritele remarcabile ale unui adevărat cercetător care, cu deosebit devotament, și-a închinat viața studierii trecutului îndepărtat al spațiului din stânga Prutului. Pentru realizările sale și cunoscuta sa dragoste pentru istorie și adevăr îi vom păstra mereu, cu pietate, un binemeritat respect.

Gheorghe Postică